

Polarisering: Et historisk blikk på norsk politikk og offentlighet

Jostein Gripsrud

Professor, Institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

Jostein.Gripsrud@uib.no

Innledning

«Polarisering» er et av begrepene som med jevne mellomrom kommer fra USA til vår hjemlige politiske og kulturelle diskurs. De brukes ofte i alle mulige nyhetsmedier, men det sies ganske sjelden noe om begrepenes bakgrunn og spesifikke kontekst. Forkortelsen BLM – «Black Lives Matter» – har, med sin spesifikt amerikanske bakgrunn, de seinere årene vært brukt i Norge om antirasistiske bevegelser mer allment.¹ Begrepet WOKE – om det å være ideologisk våkne, vekkede etc.– er blitt enda mer kjent.² Litt i forkant av disse to fikk begrepet «polarisering» markert økt frekvens i diverse slag offentlig snakk om kultur og politikk i Norge.

Nærmere bestemt virker det sannsynlig at valget av Donald Trump som president i USA har vært viktig her. Trumps valgseier og presidentpraksis reflekterte politiske prosesser som fortonte – eller fortoner – seg som historisk nye. De nådde et foreløpig høydepunkt i stormingen av Kongressen, oppildnet av Trump, i januar 2021. Det innebar at en ganske stor del av velgerne hadde mistet både respekten for og tilliten til de grunnleggende institusjonene og lovene i landet. Det var ikke lenger snakk om en politisk offentlighet der de beste argumentene vant fram ut fra et felles godtatt sett av fakta og regler. En betydelig del av publikum trodde heller på «alternative fakta» og ville heller diskutere ut fra dem.

Hvor godt passer så polariseringsbegrepet når en skal forstå de aktuelle forholdene i Norge? Hvis en sjekker ei god ordbok, for eksempel den på nettet fra USAs eldste ordbokutgiver, Merriam-Webster, finner en bl.a. følgende kortdefinisjon: «division into two sharply distinct opposites; especially: a state in which the opinions, beliefs, or interests of a group or society no longer range along a continuum but become concentrated at opposing extremes». Leser en litt videre, spesifiseres det slik:

According to psychology professors Gordon Heltzel and Kristin Laurin, political polarization occurs when «subsets of a population adopt increasingly dissimilar attitudes toward parties and party members

1. Se f.eks. <https://www.nrk.no/norge/xl/blm-i-norge-skapte-ny-bolge-med-aktivister-1.15501008> og <https://www.vl.no/nyheter/2021/05/26/ett-ar-siden-drapet-pa-george-floyd-satte-rasisme-pa-dagsorden-ogsa-i-norge/>
2. Se f.eks. <https://snl.no/woke>, en leksikonartikkel fra våren 2023, og denne artikkelen som viser hvor fort utbredelsen av begrepet har skjedd i Norge: <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/XbaBQE/flertallsier-nei-til-woke-men-hva-betyr-det>

(i.e., affective polarization), as well as ideologies and policies (ideological polarization)». The Pew Research Center defines political polarization as «the vast and growing gap between liberals and conservatives, Republicans and Democrats».

I den amerikanske ordboka er altså alle eksempler og hele problemstillingen knyttet til specifikt amerikanske politiske forhold og fenomener. Hvor relevant er da begrepet for europeisk og særlig norsk politikk og samfunnsliv?

Det jeg oppfatter som demokratiets allmenne hovedproblem i en polariseringsprosess, er at den vanskelig- eller umuliggjør den drøftingen av konflikter og ulike problemstillinger som i en demokratisk beslutningsprosess går foran vedtak om lover, regler og tiltak. Det som skjer i den aktuelle formen for polarisering i USA, er at publikums meninger ikke bare deler seg og blir mer ekstreme, de blir desto mer ekstremt forskjellige ved at de ikke lenger forholder seg til samme empiriske framstilling av virkeligheten: Der den ene siden har «fakta», har den andre «*alternative fakta*». Da går både demokratiet og samfunnet i oppløsning.

I det følgende skal jeg prøve å peke på noen tegn på og grunner til at demokratiet i Norge, og langt på vei også i Norden, klarer seg forholdsvis bra. Det første jeg kort skal nevne, er skillet mellom europeiske flerpartisystemer og USAs topartisystem. En hovedgrunn som skiller disse landene fra USA, handler ellers om reguleringen og organiseringen av arbeidslivet som et grunnleggende konfliktområde. Klart annerledes enn i USA er også offentlighetens strukturer, som bidrar til at systemet fungerer særlig bra i Nord-Europa. Endelig går jeg inn på et eksempel på et bestemt stridsspørsmål som har vært et sentralt tema de siste 50 år: innvandring, særlig fra ikke-europeiske land.

Partier og politikk

Det finnes en slags politisk todeling i de fleste europeiske land. De involverte politikerne prøver ofte å få fram en linje mellom en venstre- og en høyreside blant partiene. Det skiller også jevnlig mellom de som er i «posisjon» og de som tilhører en «opposisjon». Alternativene er ikke, som i USA (og i litt mindre grad i Storbritannia), organisert i to partier. Som regel er det egentlig snakk om to sett flerpartigrupper, eventuelt med støttespillere i tiliggende partier. Alle de ulike partienes identitet er imidlertid sjelden sammenblandet – deres ulike historier og diverse tilknytninger til sosiale og økonomiske interesser er bevart i partimangfoldet. En av klassikerne i internasjonal statsvitenskapelig forskning, Stein Rokkan, ble berømt for sitt arbeid, blant annet sammen med den norske valgforskeren Henry Valen og amerikaneren Seymour Lipset, om politiske skillelinjers sammenheng med interesser av ulike slag på ulike felt.³ Økonomiske interesser kan peke i retning av ett parti, mens sosio-kulturelle, religiøse, regionale og lignende interesser kan peke i retning av andre partier. Dette gir en relativt kompleks dynamikk som mangler i rene topartisystemer.

Vi har altså i flere europeiske land, og ikke minst i Norge, et antall partier som langt overskrider topartisystemer. Dessuten er relasjonene mellom disse partiene historisk i bevegelse. Regjeringspartnerne i Norge nå, Arbeiderpartiet og Senterpartiet, er ganske uomtvistelig ulike. Det samme gjelder Høyre og Fremskrittspartiet. For 50 år siden tilhørte Senterpartiet «den borgerlige blokken» og satt i regjering med Høyre, Venstre og Kristelig

3. Se f.eks. Rokkan, S. & Valen, H. (1964). Regional Contrasts in Norwegian Politics: A Review of Data from Official Statistics and from Sample Surveys. I E. Allardt & Y. Littunen (red.), *Cleavages, and Party Systems. Contributions to Comparative Political Sociology*, Helsinki: Transactions of the Westermarck Society; Lipset, S.M. & Rokkan, S. (1967). *Party Systems and Voter Alignments*. New York: The Free Press.

Folkeparti. Men særlig etter to EU-medlemskapsdebatter og -avstemninger er Senterpartiet tilsynelatende permanent flyttet over til sentrum–venstre-alliansen, der de nå har skubbet ut SV fra plassen som regjeringspartner med Ap.

Det er ikke godt å si hvor lenge denne tilstand varer. Den har sitt grunnlag delvis i de næringspolitiske interessene som alltid har vært avgjørende for Senterpartiet (eller Bondepartiet, som det opprinnelig het), og delvis i oppfatninger av statens rolle i økonomien, som henger sammen med næringsinteressen. Kanskje har den også en sosial forbindelse som ligger i en slags felles «folkelighet» i Senterpartiets og Arbeiderpartiets velgergrunnlag? En sentral del av grunnlaget for den sosialdemokratiske velferdsstaten som nå kjennetegner Norge, ble skapt i politikken av Ap og Bondepartiet (Sp) da de inngikk det såkalte «Kriseforliket» våren 1935. Da ble Johan Nygaardsvold gjort til statsminister for første gang. Deretter fulgte stortingsvalget i 1936, der «by og land, hand i hand» var et hovedslagord.

En historisk nøkkelrolle spiller uansett arbeiderbevegelsen og de sosialdemokratiske partiene, både i Norge og i flere andre land. Det er en interessant idé å undersøke nærmere hva det historiske slektskapet og samarbeidet mellom arbeiderbevegelsene på tvers av skandinaviske landegrenser kan ha betydd for likhetene i utviklingen av de demokratiske skandinaviske velferdsstatene – med skarpe strider uten påfallende polarisering.

Arbeidslivet og fagbevegelsen

Dansken Carl Jeppesen, sigarsorterer og børstebinder, spilte en sentral rolle i den norske arbeiderbevegelsens barndom.⁴ Han var ledende for fyrstikkarbeiderskenes streik i 1889, var leder i Arbeiderpartiet og redaktør av partiets avis, Social-Demokraten, i flere perioder. Kan en tenke seg en relativt nyinnvandret danske i samme roller i dagens Norge?

Den danske Hovedavtalen er en avtale inngått mellom Dansk Arbejdsgiverforening og LO. Dens historie går tilbake til det såkalte Septemberforliket i 1899 og kalles «arbeidsmarkedets grunnlov». Den fastlegger rammene for samarbeidet i arbeidslivet, fastslår kollektive overenskomster som en målsetting og formulerer det grunnleggende arbeidsrettslige begrepet *fredsplikt*: Mellom to overenskomster har partene forbud mot å streike og lage lockout. I Norge inngikk i 1902 Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon (LO) og Norsk Arbejdsgiverforening en *Overenskomst om ordning af Forligsraad og Voldgiftsretter til behandling av stridigheter mellem arbeidsgivere og arbeidere*. «Verkstedsoverenskomsten» av 1907 var så den første norske tariffavtalen som ikke bare sikret jern- og metallarbeidere over hele landet en minstelønn, men også inneholdt såkalte «alminnelige bestemmelser». Disse regulerte forholdet mellom partene, og de ble utformet etter mønster av det danske Septemberforliket og den svenske jernoverenskomsten av 1906.

Disse grunnleggende trekkene i avtalereguleringen av klassekampen var altså på plass alt før 1910 i Norge, som i resten av Skandinavia. Det betyr ikke at klassemotsetningene og de sosiale og politiske interessekonfliktene som hang sammen med dem, forsvant. Men Arbeiderpartiets skarpe politiske venstredreining under inntrykk av den russiske revolusjonen og hele den revolusjonære retorikken som dominerte fram til 1933 (se nedenfor), foregikk altså mot en mer stillferdig bakgrunn av ganske så traust og solid arbeid utført av en reformistisk fagbevegelse.

Samarbeidsviljen hovedavtalen skapte i arbeidslivet, ble ikke bare et viktig hjelpemiddel til å stable landet på beina etter den økonomiske krisen på 30-tallet. Den har seinere blitt revidert og oppdatert jevnlig som et verktøy for å styre utviklingen. En tilleggsavtale om

4. Moland, T. (2022). *Carl Jeppesen. En politisk biografi*. Oslo: Christiania Forlag.

datasystemer kom i 1975 som verdens første i sitt slag – en skulle ivareta de ansattes behov for medvirkning, informasjon og opplæring. I 1982 kom det inn en tilleggsavtale om likestilling, som skulle sikre målrettet arbeid for å skape like forhold for kvinner og menn. Retten til utdanningspermisjon er siden kommet til for å sikre oppdatert kompetanse. Avtaler som ligner på Hovedavtalen, er også inngått mellom andre organisasjoner. Dette er åpenbart en viktig del av det som gjerne kalles den norske eller skandinaviske modellen: stabile demokratier med sterk fagbevegelse og lavt konfliktnivå både i arbeidslivet og ellers i samfunnet.

Et avvik fra en historisk regel: Polarisering i Norge 1918–1933

I lys av den skisserte hovedhistorien framstår intens og uregulert klassekamp som et viktig, men tidsbegrenset avvik fra regelen. I drøyt 15 år, fra Arbeiderpartiets landsmøte i 1918 og til og med Stortingsvalget i 1933, var Ap og særlig AUF veldig opptatt av å erklære seg mer revolusjonære og kommunistiske enn Komintern og den norske fraksjonen som fulgte dem, NKP. Dette sier vel også sitt om stemningen de mente rådde i vide kretser blant arbeidsfolk på denne tida. Sist i 1920-årene ga for eksempel seinere leder for Stortingets utenrikskomité, Finn Moe, uttrykk for denne dominerende tankegangen både i Arbeiderpartiet og AUF i en artikkel i *Arbeider-Ungdommen* nr. 20, 1929, «Socialistisk Kultur». Der heter det blant annet:

Ved å skape vår egen kultur, så skaper vi den verden for oss selv, som arbeiderbevegelsen skal være – en verden som ikke kan annet enn å stå i motsetning til borgerskapets verden, fordi den tenker og føler anderledes om alle ting enn det borgerne gjør. Først det skaper det rette avgjorte motsetningsforhold til klassefienden, først det skaper det samhold og solidaritet innen våre egne rekker, som ligger deri å ha sluttet opp om en ide, en lære, et program, som de andre bekjemper.⁵

Avstanden mellom venstre og høyre side i politikken og særlig ytterkantene har neppe noen gang vært større enn på denne tida. Det var i en fersk regjering av Bondepartiet at forsvarsminister Vidkun Quisling brukte statspoliti og militære i kamp med streikende arbeidere i «Menstadslaget» i 1931. I de følgende par årene var så mye som 40 prosent av de fagorganiserte arbeidsløse. Så seint som i 1933 beskrev Arbeiderpartiet sin plass i verden blant annet gjennom dette avsnittet i sitt program:

Kapitalveldet som tvinger lønnsarbeiderne i industrien til direkte å frembringe merverdi for sig, og som i den kapitalistiske samfundshusholdning også utsuger bønder og fiskere, søker å påtvinge det hele folk sin vilje og fastholde det i sitt jerngrep. Men denne undertrykkelse tvinger samtidig det arbeidende folk til å slutte sig sammen og skape sig sterke økonomiske, politiske og kulturelle organisasjoner som kan ta kampen op over den hele frontlinje mot kapitalveldet.⁶

Her kunne en altså gjerne ha snakket om noe som ligner polarisering av det aktuelle amerikanske slaget. Noe av et høydepunkt i sosiale spenninger og avstand mellom høyre og venstre i det politiske spekteret var den «ville» «jernstreiken» fra oktober 1923 til mai 1924. Den ble utløst av et lønnsnedslag og omfattet sympatistreiker i andre industrier så vel som lockout fra arbeidkjøpersida. Men umiddelbart etter den kunne likevel et besøk av to filmstjerner fra Hollywood, ekteparet Mary Pickford og Douglas Fairbanks, tilsynelatende unisont begeistre hovedstaden Kristianias befolkning.⁷ Med store og harde konflikter, mak-

5. Se Gripsrud 1981, s. 200.

6. <https://www.arbeiderpartiet.no/om/historien-om-arbeiderpartiet/historiske-partiprogrammer/>

7. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN0805-9535-1995-02-06>

simal politisk polarisering og mye revolusjonssnakk i ferskt minne skulle det altså likevel ikke mer til for å skape det vi nå ville kalt noe nær 17. mai-stemming.

Dagspresse og allmennkringkasting

Nordmenn flest – 90 prosent av folket – skal ha kunnet lese alt før obligatorisk lese- og skriveundervisning ble innført i 1739. Liknende tall skal være anslått i Sverige.⁸ I Norge snakkes det gjerne om en hel flora av aviser i mange byer og tettsteder fra 1830-årene. Det skjedde ikke for eksempel i søreuropeiske land.

I Norge hadde en i lange tider et system der avisene ble knyttet til visse politiske partier. Særlig mange aviser støttet Venstre, Høyre og Arbeiderpartiet, men også Senterpartiet og Kristelig Folkeparti hadde «sine» dagsaviser. Pressen var altså like mangfoldig som partisystemet, ikke «polarisert», og den ble ansett som et svært viktig ledd i det demokratiske systemet. Fra 1969 ble det da også innført et system med pressestøtte for å bevare mangfoldet i bransjen – direkte produksjonsstøtte til de økonomisk svakere avisene og et generøst fritak fra moms som i realiteten tilførte de store og sterke avisene store støttesummer. Så seint som på 1990-tallet leste over 90 prosent av voksne nordmenn en eller flere dagsaviser hver dag, og det samme gjaldt drøyt 80 prosent av ungdommene. De siste 25–30 årene har alle aviser gått over til tabloidformat, papiravisene har radikalt svekket sitt salg – mens nettutgavene deres og andre nettressurser har overtatt en stor del av det lesende publikummet. Langt på vei er det dermed slik at normene for journalistikk og debatt som kjennetegnet det temmelig mangfoldige norske pressesystemet, opprettholdes og sikres mot polarisert strid mellom stridende parter med hver sine faktaalternativer.

Et viktig felles element i den norske og de andre skandinaviske landenes offentlighet har ellers stått sentralt siden 1930-tallet: Allmennkringkastingsselskaper, public service-medier ble etablert som monopoler. I Sverige kom det opprinnelig private Radiotjänst AB alt i 1925, i Danmark kom Statsradiofonien samme året. I Norge kom av flere grunner (ikke minst landets topologi) Norsk Rikskringkasting først i 1933 med Olav Midttun, landsmålsprofessor og folkeopplysningsvennlig Venstremann, som første «riksprogramsjef».

Disse institusjonene fikk en avgjørende rolle på flere måter. De forvaltet og formidlet i høy grad hva som skulle gjelde som sannheten om verden. De vant meget bred oppslutning i de respektive landenes publikum som identitetsskapere og kulturelle sentra på tvers av klasser, partisympatier og landsdeler. Selv om de nå har diverse konkurrenter i alle medier, har de stadig en sentrumsrolle som langt på vei er konstituerende for offentlighetene i alle tre land. En vanlig dag bruker fortsatt ni av ti personer noen av NRKs tilbud her i landet. Dette hindrer ikke debatt og konflikter; en kan hevde at det snarere fremmer siviliserte former å utfolde dem i ved å langt på vei etablere et allment kjent, felles kunnskapsgrunnlag og utbre kjennskap til modeller for saklig, offentlig debatt.

Innvandringsdebatt som eksempel

I Norge og Skandinavia har det selvsagt vært politiske og kulturelle motsetninger som har vært skarpe. De to folkeavstemningene i Norge om EU-medlemskap, i 1972 og 1994, ga for eksempel klare delinger i en «ja»- og en «nei»-leir. Men en har bevart en fleksibilitet sammen med en forpliktelse på fakta (ikke «alternative») som gjør offentlig meningsutvikling fortsatt interessant. Innvandring, særlig fra ikke-europeiske land, har ført til mye poli-

8. Se f.eks. https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Lese-_og_skrivekyndighet

tisk diskusjon og til dels skarpe fronter mellom ulike syn over hele Europa. Prosjektet SCANPUB – The Immigration Issue in Scandinavian Public Spheres 1970–2016 – undersøkte dette med spesiell vekt på likheter og forskjeller mellom Danmark, Norge og Sverige. Var det mulig å se en slags «skandinavisk modell» i sving her?⁹

SCANPUB gjorde i samarbeid med en forskergruppe ved London School of Economics en studie av hvordan flyktningkrisen i 2015 ble dekket av to sentrale aviser i hvert av de skandinaviske landene og i åtte andre europeiske land: Frankrike, Hellas, Irland, Serbia, Storbritannia (der fire aviser var med i utvalget), Tsjekkia, Tyskland og Ungarn. Et hovedfunn i studien var at deknningen fokuserte på humanitære aspekter ved krisen fram til høsten 2015, men konsentrerte seg så om sikkerhetsspørsmål, særlig etter terrorangrepet i Paris i november. Sett under ett fant vi at skandinavisk presse var mer opptatt av de humanitære aspektene og mindre av mulige negative følger enn pressen i det øvrige Europa.

Sammenligner vi Aftenposten, Dagens Nyheter og Jyllands-Posten med Le Figaro, Frankfurter Allgemeine og Daily Telegraph, finner vi også at de skandinaviske avisene er mindre opptatt av flyktningenes eventuelle økonomiske motiver. Grensekontroll og bruk av politi og militærvesen var dessuten mindre viktige tema i de skandinaviske avisene. Og flyktningenes egne stemmer var oftere representert i skandinavisk presse enn i øvrig europeisk presse. Det samme gjaldt, interessant nok, også for «menigmann» i de ulike landene. Det er dermed nærliggende å sette disse forskjellene i sammenheng med felles sosialdemokratiske tradisjoner i Skandinavia og en mer egalitær profil på avislesing.

SCANPUB gjorde også en stor, kvantitativ innholdsanalyse av skandinavisk presse (samme utvalg av aviser som ovenfor) fra 1970 til 2016. Her handlet det om likheter og forskjeller internt i Skandinavia.

- Når det gjelder volumet av deknningen, følger de tre landene et ganske likt mønster: Det var få artikler på 70-tallet og først på 80-tallet, så en bratt stigning fra flyktninger og asylsøkere begynte å komme for alvor midt i 80-årene til sist på 90-tallet og deretter stabilitet fram til en ny bratt stigning i samband med «flyktningkrisen» i 2015.
- Mens debattstoffet (ledere, kommentarer, innsendte artikler og leserbrev) på 70-tallet samlet utgjorde omkring 20 prosent, var det på 2010-tallet kommet opp i over 50 prosent. Økningen i Danmark og Norge henger ikke minst sammen med en betydelig økning i kategorien leserbrev. I Sverige er det derimot ledere og kommentarstoff, altså redaksjonelle ytringer, som står for økningen. Dette sier kanskje noe om hvilke røster som har kommet til orde: En folkelig opinion kom ikke til uttrykk som i nabolandene gjennom flere tiår.
- Danmark skiller seg ut med større vekt på velferds- og integrasjonsspørsmål samt debatt om debatten – et mulig signal om sterkere polarisering.
- I Sverige er rasisme et mye mer sentralt tema enn i de to andre landene – i pressefolks kommentarer. I snitt handler en tredjedel av alle svenske artikler om dette, men bare omkring 15 prosent av de danske og norske.
- Norge skiller seg fra de to andre ved at integrasjonsspørsmålet vektlegges minst, også klart mindre enn i Sverige. Dessuten diskuteres innvandreres politiske og sivile rettigheter klart minst her i landet.
- Når det gjelder vinklingen på innvandrere, er det i internasjonal forskning vanlig å skille mellom tre hovedtyper: offer, helt og trussel – med diverse underkategorier. Offerin-

9. Den følgende framstillingen av prosjektet og dets resultater i den aktuelle sammenhengen er stort sett hentet fra kronikken av Gripsrud, J., Hovden, J.F. & Mjelde, H. (8.8.2018). «Innvandringsdebatten: Interessante forskjeller mellom Norge og andre europeiske land». *Aftenposten*.

klingen er den mest utbredte i alle tre land. Men mens 71 prosent av alle svenske artikler har denne vinklingen, er tallene for Danmark 52 prosent og for Norge 40 prosent.

- I Danmark har det vært en betydelig økt bruk av trusselvinklingen. I snitt finner en den i halvparten av artiklene der, mens andelen i Norge og Sverige ligger på omkring 20 prosent. Norge ligner på Sverige ved at trusselvinklingen er relativt sjelden, men her er altså samtidig forekomsten av offervinklingen den laveste. Det er ikke umulig at dette kan forstås som at en relativt nøktern fremstilling har vært vanligere.

Internt i Skandinavia er forskjellene altså relativt små, men likevel tydelige nok: Danmarks nærhet til kontinentet er nok noe av grunnen til at mer kritiske og til dels negative holdninger til flyktninger har vært tydeligere i pressen der. Sverige har imidlertid trekk som kanskje fortøner seg vanskeligere å forklare. Men en kan forestille seg at den svenske kulturen av historiske grunner har et skarpere skille, i alle fall i forhold til Norge, mellom leg og lærd, mellom Folket og Ekspertisen, profesjonelle og amatører. Sverige hadde én forvalter av den medisinske pandemiexperten, i Norge diskuterte gjerne tre offentlige instanser iblant med hverandre om hva som burde gjøres. De til dels omfangsrige avis-delene med innsendte meningsytringer i Norge og Danmark er i Sverige i stor grad erstattet av faste, profesjonelle spaltisters tekster. Dette har gjort den svenske innvandringsdebatten skarpere moralsk-venstreideologisk vinklet og gjort motsetningsforholdet til diverse folkelige impulser som har blitt fanget opp av de høyreorienterte Sverigedemokratene desto sterkere. Det svenske samfunnet, med de hierarkiske trekkene jeg antydte, er gjennom de siste tiårenes nedskjæringer av offentlig sektor og tilhørende privatiseringer, særlig av skole og helsevesen, også blitt det landet i Norden som har det kanskje sterkeste innslaget av polarisering i amerikansk forstand

Usikker framtid

Ingenting tyder i øyeblikket på at norsk politikk og samfunnsliv er på vei ut i en amerikansk type polarisering. En kommunevalgkamp er så smått i gang, og det er nylig avviklet tarifforhandlinger i både privat og offentlig sektor som kom i havn uten streiker. Alle aktører vet at de har skarpere metoder å gripe til om de vurderte det som nødvendig, men avsto med rimelig tilfredshet.

I kulturlivet merkes på ulike fronter mer av de ideologiske impulsene som gjerne samles under WOKE-merkelappen. Samenes kulturelle og politiske aksjoner trekker på denne tendensen, men dette er i all hovedsak akseptert av både politikere og folk flest. Pride-parader blir arrangert med støtte og deltakelse fra politiet. Ingen norske kommunestyrer vil på Florida-manér nekte lærere i barneskolen å snakke om at «skeive» mennesker finnes, og vil ikke forby skolebibliotekene å sette politisk engasjerte diktverk på hyllene. USA-polariseringen fortøner seg langt borte.

Men opp mot disse WOKE-tendensene blomstrer fremmedfiendtlige og strengt konformistiske holdninger for eksempel i tråder på Facebook. De uredigerte nettforaene gir rom for publikasjonsformer som vi slapp der nyhetsmediene styrte informasjonsformidlingen – digitale folkedomstoler og gapestokker kan lett oppstå på saksområder med sterk folkelig opinion. Det er nå ikke uvanlig også i enkelte europeiske land at det formes og spres usanne nyheter og påstander om alt fra medisiner til skattepolitikk. Dette kan også komme til Norge i en eller annen grad. I et fungerende demokrati kan fornuften måtte gjenvinnes i flere omkamper.